

relinquitur: nam is, etiamsi per multum tempus in via relinquatur, moraliter nunquam convertetur, si amplius non juvetur, et aliquando hæc impotentia moralis talis est, ut infallibiliter nunquam habeat effectum, ut ex materia de gratia supponimus. Talem ergo impotentiam in Angelis peccantibus fuisse, verisimillimum est; et quamvis ex hoc discursu in rigore metaphysico (ut sic dicam) non concludatur evidenter, nullum peccantium Angelorum retractasse factum, nihilominus sufficientem causam reddit, ob quam id fuerit non solum, ut in pluribus contingens, sed etiam moraliter in omnibus: ideoque de facto Deum scientia conditionata prævidisse, suum auxilium sufficiens non fuisse futurum efficax in aliquo ex Angelis sic prave dispositis. Hoc ergo modo pro materiæ capacitate sufficiens ratio redditur universalis impœnitentiæ omnium peccantium Angelorum: aliunde nihilominus ipsius effectus, seu eventus majori certitudine, magisque infaillibili supposita.

26. *Ad probationem in contrarium positam a num. 2.* — Atque ita etiam responsum est ad totam rationem dubitandi in principio positam. Concedimus enim, intra illam moram secundam, in qua via Angelorum duravit, potuisse actum peccandi retractari, quantum fuit ex parte durationis viæ: neque caruisse Angelum physica libertate ad id faciendum, nec Deum intra eandem moram illi denegasse omnino sufficiens auxilium gratiæ communissimum. Nihilominus tamen tam brevem fuisse moram, et bonum usum libertatis tam impeditum, et auxilium tam tenue, ut omnibus pensatis in omnibus, et singulis peccantibus Angelis fuerit moralis impotentia convertendi se, quæ facile potuit omnes, et singulos facere pertinaces. Neque illa impotentia Deo tribuenda est, se ipsis Angelis, qui se præcipitarunt, quia Deus non tenebatur, aut diuturniorem viam, aut majus auxilium concedere, quin potius ostensum est, in utroque juste, ac misericorditer, et sapienter egisse.

CAPUT II.

QUANDO MALI ANGELI DAMNATI SINT, ET ULTIMO SUPPLICIO AFFECTI.

1. *Prima sententia.* — Duas sententias extreme contrarias in hoc puncto invenio. Prima est, Angelos in eodem instanti, in quo peccarunt, fuisse damnatos. Quod intelligit hæc sententia de eodem instanti, etiam secundum

coexistentiam ad nostrum tempus, ita ut culpa, non duratione, sed tantum natura pœnam, et damnationem antecesserit. Referuntur pro hac sententia Doctores, qui dixerunt Angelos malos in primo instanti suæ creationis peccasse. Sed illi non tam clare loquuntur de pœna, sicut de culpa, ut supra vidimus, ubi sententiam illam improbavimus. Et ita ex ibi dictis constat, Angelos non fuisse damnatos, nec punitos in instanti, in quo creati sunt. Quia in illo non peccarunt; ergo nec pœnam receperunt, nam Deus neminem punit, priusquam delinquat. Et quamvis in bonis meritis admitteretur anticipatio præmii, propter merita prævisa, in malis talis anticipatio pœnæ admitti non posset: tum quia non est secundum justitiam, et misericordiæ repugnat, tum etiam quia talis est damnationis pœna, ut persona ibi reddatur impotens ad bene operandum, ut infra videbimus.

2. Illam ergo sententiam maxime defendunt Cajetanus, d. quæst. 63, art. 6, et Ferrariensis 3, contra Gent., cap. 110, quos nonnulli moderni sequuntur. Fundantur imprimis, quia in eodem instanti mali Angeli receperunt ultimam pœnam, in quo boni præmium acceperunt, quia simul omnes a Deo dijudicati sunt, et justitiæ ratio in hoc postulat æqualitatem, seu proportionem: sed boni Angeli statim in secundo instanti receperunt præmium, ut dicti auctores opinantur; ergo et mali pœnam. Imo in nostra etiam sententia non videtur esse repugnantia inter pœnam et peccatum, quæ inter meritum et præmium ultimum invenitur, quia potuerunt Angeli peccando amittere non solum gratiam, sed etiam fidem et spem; ergo potuerunt etiam puniri ultima pœna, præsertim damni, quæ in privatione omnis gratiæ et gloriæ consistit. Et declaratur, quia homo privatur gratia in eodem instanti, in quo peccat mortaliter, quæ privatio pœna est, et de se, seu ex parte hominis est perpetua; ergo fieri etiam potuit, ut Deus definita voluntate statim voluerit illam esse æternam et irremissibilem, ac subinde esse ultimam damnationem.

3. *Secunda sententia sine auctore, demones non damnari usque ad diem Judicii.* — Secunda sententia esse potest, Angelos desertores non solum non fuisse in eodem instanti punitos, verum etiam nondum recepisse ultimum suorum meritorum supplicium, neque usque ad diem Judicii fore damnandos. Quæ sententia tribuitur Hilario, can. 8, in Matth., circa illa verba: *Venisti huc ante tempus torquere nos? Proclamant enim, ait Hilarius, cur sedem invi-*

deat, cur ante judicii tempus infestet. Invenio etiam pro hac sententia relatos Justinum, Irenæum, Lactantium, Eusebium, ac Nicephorum, sed nihil tale apud eos retuli, neque Hilarius id dixit, ut ex citatis verbis satis constat. Dictam ergo sententiam apud nullum Catholicum auctorem invenio, licet referri soleat. Potuit vero fundari, quia nondum factum est de malis Angelis judicium. Ait enim Petrus, 2 ep., cap. 2: *Adhuc in judicium reservari*, et Judas similiter dixit: *Reservari in judicium magni Dei*, quamvis in vinculis, tanquam in carcere reservati sint. Unde licet e cœlo ejecti sint, nondum sunt in infernum detrusi, sed in hoc aere libere discurrere permittuntur, ut colligitur ex Ephes. 6, et 1, Petr. 5, et consequenter nondum videntur pati pœnam ignis. Et fortasse loquens Christus de illo igne, Matth. 25, ideo non dixit, *qui cruciat diabolum et Angelos ejus*, sed *qui paratus est diabolo et Angelis ejus*, et Petrus, dicta 2 epist., cap. 2, dixit reservati in judicium *cruciandos*, indicans, nondum cruciari ultimo supplicio. Unde Cajetanus in eum locum sensit, saltem majorem cruciatum reservatum esse dæmonibus in die Judicii.

4. *Assertio prima, Angelos in ipso instanti peccati non fuisse ultimo punitos.* — Primo vero dicendum est, Angelos non fuisse damnatos ultima pœna in eodem instanti, in quo peccarunt. Hæc est communior sententia theologorum in 2, d. 4 et 5, præsertim Scoti, quem sequuntur Gabriel, Bassolis et alii: sequiturque ex dictis a nobis de bonis Angelis, retorquendo fundamentum prioris sententiæ. Nam præmium, et pœna simul bonis et malis Angelis data sunt, sed Angeli boni non receperunt præmium in secundo instanti; ergo neque mali Angeli pœnam. Consequentia evidens est, et minor in superiori libro capite primo probata est: majorem autem etiam auctores prioris sententiæ ut veram supponunt, et per se quidem est valde probabilis, quia (ut sæpe dixi) Deus ex se a principio omnibus Angelis uniformiter providit, et ideo (ut recte supra notavit Scotus) omnibus Angelis eandem moram certam, ac definitam præfixit, sicut hominibus eundem terminum viæ statuit, scilicet mortem: ergo Angeli omnes simul ad terminum viæ pervenerunt, ac proinde simul præmium, vel pœnam acceperunt. Et confirmatur quia Deus non magis accelerat pœnam, quam præmium; ergo si non dedit præmium in eodem instanti meriti, neque pœnam intulit simul, et in eodem instanti, in quo peccatum commissum est.

5. *Probatur secundo.* — Unde arguitur secundo, quia etiamsi daremus (quod non concedimus) fieri posse, ut pœna hæc ultimæ damnationis simul in primo instanti culpæ inferatur, nihilominus non apparet verisimile ita factum esse. Quia imprimis nulla hoc auctoritate fundatur, quia neque in Scriptura, neque a Patribus indicatur, et deinde non est consentaneum divinæ providentiæ, et sapientiæ, quia est nimis rigor, et non necessarius, neque ulla verisimili ratione fundatus. Item quia Angeli in cœlo peccarunt, in illo ergo instanti, in quo peccarunt, in cœlo extiterunt, quia non potuerunt pro eodem instanti ibi operari, et locum deserere: nam hoc claram involvit repugnantiam. Non est autem verisimile in ipso cœlo incepisse intrinsece puniri pœna inferni. Quod imprimis de pœna sensus, seu ignis probatur, quia licet fortasse possit per ignem inferri in loco distante a gehenna, nihilominus valde indecens, et incredibile est, ut usque ad cœlum empyreum, vel etiam stellatum pertingerit. Unde majori ratione, neque pœna damni debuit eis in eodem cœlesti loco inferri; prius ergo mali Angeli e cœlo ejecti sunt, et tunc damnationis pœnam acceperunt.

6. *Probatur tertio.* — Tertio, et præcipue probatur, quia propria pœna æternæ damnationis includit aliquid formaliter repugnans dispositioni necessariæ ad peccandum; ergo non potest inferri in eodem instanti, in quo peccatur, merendo talem pœnam, quia contradictoria non possunt esse simul in eadem duratione reali. Assumptum probatur, quia Angelus in illo primo instanti, in quo peccavit, simpliciter loquendo, potuit non peccare, sed in statu damnationis est jam impotens ad non peccandum, quia per talem pœnam obstinatur voluntas in malo, ut infra videbimus; ergo non potuit esse simul talis pœna cum primo peccato Angeli, neque in primo instanti, in quo commissum est. Quia non potest voluntas in eodem instanti esse simpliciter libera ad bene, vel male operandum, merendum, vel demerendum, et esse in malo obstinata. Dices, imo in eodem instanti prius natura potest voluntas non peccare, et posterius natura actu peccare, et consequenter jam non potest non peccare. Respondeo, hanc impotentiam solum esse in sensu composito, id est, pro illo tantum instanti, et ex suppositione actus, de qua impotentia verum est, non repugnare formaliter cum potestate non efficiendi talem actum. At vero obstinatio damnationis non hanc solum impotentiam includit, sed absolute excludit

potestatem bene operandi simpliciter, et pro quocumque tempore, et ideo repugnat esse simul in illo primo instanti, in quo primum peccatur. Confirmatur, ac declaratur, quia Lucifer habuit a Deo auxilium sufficiens ad non peccandum in eodem instanti, in quo peccavit; at vero in instanti, in quo intrinsece damnatus fuit, etiam omni auxilio sufficienti privatus fuit, et ita obstinatus in malo, ut amplius converti non posset, ac subinde omnino est extra viam constitutus; ergo non potuit esse idem indivisibile instans, in quo primum peccatum ab Angelo commissum est, et in quo ultimo supplicio punitus est. Est ergo repugnantia quasi formalis, vel virtualis inter statum peccandi demeritorie, et statum ultimæ damnationis: sicut est inter statum meriti, et ultimi præmii.

7. *Occurritur alteri argumento, quo enervari posset proxima confirmatio.*—Neque contra hoc obstat, quod in supplicio damnationis non est illa repugnantia inter fidem et pœnam, quæ est inter fidem et præmium. Neque est illa connexio inter fidem et peccatum, quæ est inter fidem et meritum. Nam licet hæc concedantur, nihil obstant, tum quia non est necesse, ut repugnantia ex eodem capite oriatur, undecumque enim proveniat satis est; tum etiam, quia licet fides fortasse non habeat physicam repugnantiam cum statu damnationis, nihilominus ex lege Dei in damnatis esse non potest, ut nunc supponimus. Et e converso licet Angelus potuerit amittere fidem in eodem instanti, in quo peccavit (quod non asserimus, sed permittimus) verisimilius est, non amisisse illam, quia fides non admittitur, nisi per errorem contrarium, quem Angelus malus non habuit. Imo fortasse ex aliquo objecto credito peccandi occasionem sumpsisset, ut infra videbimus. Unde ex hac parte fuit etiam sufficiens repugnantia, ut non potuerit Angelus in eodem instanti intrinseco esse damnatus, in quo adhuc credendo erat fidelis. Tum denique, quia licet in intellectu Angeli peccantis non habeat locum illa repugnantia visionis et fidei, quam in bonis Angelis consideravimus, nihilominus contemplari possumus aliam inter cogitationem, seu apprehensionem, quam de Deo Angelus malus habuit in via, et in termino damnationis, quia in via non apprehendebat Deum ut inimicum, et hostem, sicut illum jam apprehendit in termino viæ. Ex quo etiam orta est repugnantia in voluntatis dispositione, nam in termino viæ statim veluti necessitate naturali, habuit formalem actum odii Dei,

quem in via non habuit: non fuit ergo idem instans. Unde non est etiam simile de privatione gratiæ, quia hæc non repugnat cum statu viæ: nam illo durante est simpliciter remissibilis ex parte DEI, quamvis ex parte Angeli fuerit irremissibilis modo in superioribus declarato.

8. *Assertio secunda.*—*Angeli immediate post moram brevem peccati damnati sunt.*—Dico secundo. Mali Angeli post consummatum peccatum in brevissima mora, seu in divisibili instanti angelico, immediate post illud damnati sunt. Hæc assertio est communis theologorum, ut ex supra dictis de instantibus bonorum Angelorum constat, quæ ob majorem claritatem ad malos Angelos statim cum proportionem accommodabimus. Et imprimis quod damnatio Angelorum peccantium non differatur usque ad diem Judicii, sed potius a principio mundi fuerint Angeli mali æterno supplicio puniti, omnes colligunt ex tentatione primorum parentum: nam per Angelum jam damnatum sub specie serpentis facta est, Genes. 3. Unde Sap. 2, dicitur: *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum*, et hoc etiam confirmant verba illa Christi, Luc. 10: *Videbam Satanam sicut fulgur de celo cadentem*: ubi ponderandum est cum Hieronymo, Isa. 14, verbum *videbam*, non (inquit), *modo video*, sed *prius videbam*, quando corruit, et fuit etiam ponderatio Cypriani, lib. de Card. Christi operib., serm. de Jejun. et tentat. Christi: ubi ait: *Ante hoc temporale initium ipse in principio ante hominis conditionem supervenientis diaboli ruinam vidit, et affectatæ dominationis ambitionem dejectionis ejus fuisse causam*: et consentit Gregorius 23 Moral., cap. 4, et Ambrosius, de Fuga sæculi, cap. 7, et Origenes, hom. 1, in Ezech.; et est sensus satis litteralis, et proprius verborum Christi: et alia loca Scripturæ illi consentanea sunt, ut explicando testimonia, quæ pro secunda sententiâ adduximus, ostendemus.

9. Secundo potest hoc ab effectu sufficienter probari, nam Angeli, qui semel peccaverunt, perpetuo in peccato obstinati permanserunt, neque ullus illorum ad pœnitentiam conversus est, ut supra ostendimus; ergo signum est, eos jam diu, et a primis mundi temporibus esse in damnationis termino, alioqui semper essent viatores, et consequenter haberent paratum sufficiens DEI auxilium, quo possent converti, neque esset desperanda eorum correctio, cujus contrarium contra Origenem docet Ecclesia, ut in sequentibus videbimus. Unde sumitur

optima ratio, nam si Angeli peccantes erant incapaces pœnitentiæ, sive ex natura sua, seu ex desertione divina, cur tanto tempore dilatatum esset eorum supplicium? id enim non erat divinæ justitiæ consentaneum. Præterquam quod in majus eorum detrimentum cederet, quia si in statu viæ peccando permanerent, semper novum augmentum pœnæ mererentur, et pro temporali dilatione pœnæ, maximum et æternum ejus augmentum consequerentur. Denique animarum in peccato decedentium pœna non differtur usque ad diem Judicii, sed statim in puncto mortis inferitur; ergo multo minus differtur pœna dæmonum.

10. *Probatur deinde assertio de brevitate moræ.*—Atque hinc facile probatur principalis assertio, nimirum Angelos peccantes damnatos fuisse intra brevem moram, in qua peccatum consummarunt, id est, immediate post illam. Probatur ex dictis supra de bonis Angelis, nam illi receperunt præmium immediate post consummatum meritum, et consequenter in tertia morula a creatione sua: ergo simili modo mali Angeli receperunt pœnam immediate post consummatum peccatum, in tertia morula post creationem suam. Probatur consequentia. Primo a paritate rationis, sicut enim mali Angeli suo arbitrio a bonis statim post creationem divisi sunt, ita debuerunt post illam voluntariam separationem inviti a societate honorum expelli, et in æternum separari.

11. Secundo, quia verisimillimum est, sicut Deus creavit simul omnes Angelos, ita etiam pro omnibus æqualem moram, seu durationem viæ pro omnibus destinasse, ac præfixisse, sive istam æqualitatem per modum quantitatis discretæ per duo instantia explicemus, sive per modum quantitatis continuæ per coexistentiam ad nostrum tempus illam mensuremus. Itaque sicut omnes Angeli in eodem indivisibili instanti, quod fuit initium extrinsecum nostri temporis, creati sunt, ita duratio viæ a Deo præscriptæ pro omnibus Angelis ad aliquod certum instans nostri temporis, vel extrinsece, vel intrinsece terminata est, quia fuit finita ex parte utriusque extremi: omnis autem duratio finita, sive successiva continue sit, sive per modum talis successionis concipiatur, inter duo instantia aut vera, aut imaginaria, necessario concluditur. Hoc ergo modo dicimus viam a DEO præfixam omnibus Angelis esse eandem, seu æqualem, quia æqualiter omnibus proposita est ad merendum, vel demerendum, et ex generali providentiâ omnibus destinata est ante præscientiam absolutam

operum ipsorum: ergo, quanquam DEUS suo arbitrio aliud facere potuerit, ex parte Angelorum non potest cogitari ratio, ob quam in limitanda, vel extendenda duratione viæ inter ipsos inæqualitas fieret; ergo tam boni, quam mali Angeli simul inceperunt esse in termino suo.

12. Tertio est optima ratio in superioribus facta, quia cum Angeli non sint mortales, via illorum non habet fundamentum in aliqua mutatione substantiali, quæ in eorum existentia fiat, sicut habet in hominibus, quorum via in morte terminatur; ergo Angelorum via, vel præfinitur solo arbitrio Dei, et sic procedit præcedens ratio, vel fundatur ex parte Angeli in modo operandi, cum maxima efficaciâ, et velocissima, vel momentanea deliberatione, et ita habet, ut ita dicam, eandem mensuram vel fundamentum ejus in omnibus Angelis, et terminus ejus præfigendus est immediate post primam deliberationem plenam. Quia post illam non est major ratio sistendi in secunda, tertia, vel quarta, quam in qualibet alia in infinitum: ergo sicut sancti Angeli statim post consummatum, ac plene deliberatum meritum præmii, extra viam facti sunt, et ultimum præmium acceperunt; ita etiam mali Angeli immediate post consummatum peccatum ultimo supplicio affecti, extra viam constituti sunt.

13. *Ad locum Matthæi allatum in contrarium in num. 3.*—Neque contra hoc obstant testimonia Scripturæ quæ referendo secundam opinionem insinuata sunt. Nam imprimis verba illa Matth. 8: *Venisti ante tempus torquere nos?* dæmonum sunt: et ex illis colligere non licet, quod ante illud tempus nullo modo torquerentur pœnis quasi substantialibus damni, et sensus, quas infra explicabimus. Nam potuerunt dæmones novam pœnam per Christum timere, sive illa fuerit coactio exeundi a corporibus humanis, et privatio, vel saltem magna diminutio quasi dominii, et potestatis, quam in vexandis hominibus exercebant: sive fuerit perpetua detrusio, et incarceration in locum inferni, quam non ignorabant aliquando illis esse venturam, non tamen illam tam cito expectabant, et ideo interrogabant, *Venisti ante tempus torquere nos?* et ita communiter exponitur locus ille, ut videre licet in Maldonato, Matth. 8, et Toletio, Luc 8, annot. 63, et Lorino 2, 2, Petr. 2, vers. 4, circa finem.

14. *Ad locum Petri ib. adductum.*—*Ad locum Judæ.*—*Ad locum Matthæi.*—Et ad eundem modum intelligenda sunt verba Petri.

Nam in illis imprimis absolute dicit, quod Deus *Angelus peccantibus non pepercit*, in quo significat statim illos punivisse. Quod evidentiùs significat illa, *sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradit cruciandos*. Quod exemplum cum aliis adducit Petrus, ut a fortiori ostendat, Deum gravissime punitorum falsos prophetas, et hæreticos, contra quos ibi loquitur. Unde possumus a contrario argumentari: nam si horum perfidorum hominum pœnas Deus non differt usque ad diem Judicii, sed statim post mortem eos, in illo statu inventos, in æternum punit, sicut fides docet, et inter alia manifeste convincit parabola, vel historia de divite et Lazaro, Luc. 16: ergo a fortiori non differet usque ad Judicii diem malorum Angelorum æternum iudicium. Et nihilominus paulo inferius in univèrsam de iniquis hominibus subjungit Petrus: *Novit Dominus iniquos in diem Judicii reservare cruciandos*; cum tamen non reservet illos sine præsentis cruciatu substantiali, seu essentiali, ut sic dicam. Quia vero quoad peculiare circumstantias, et accidentales pœnas in iudicio recipient quoddam veluti complementum illius status (ut in sequenti capite magis explicabimus) ideo dicit, reservari in iudicio cruciandos. In eodem ergo sensu de malis Angelis dicit *in iudicium reservari*, quia licet iudicio quasi privato jam iudicati sint, nihilominus reservantur iudicandi iudicio publicæ reprobationis, et condemnationis. Et tunc, ut ex Apoc. 12, habemus, etiam includentur omnes in inferno, ita ut amplius inde exire non valeant, quæ nova erit pœna non parva, quamvis accidentalis. Et ita hunc locum exposui, in 2 tom., 3 part., disput. 57, sect. 8. Et idem est sensus verborum Judæ, quæ verbis Petri sunt simillima. Ac similiter intelligendum est verbum Christi, Matth. 23, de igne æterno, *qui paratus est diabolo et Angelis ejus*, dicit enim esse paratum, non quia nondum cruciet dæmones, sed quia ad illos puniendos principaliter creatus est. Imo existimat ibi Maldonatus, non fuisse creatum, donec Angeli peccarunt, de quo inter opera sex dierum dicemus. Vel etiam dicitur ille ignis paratus Angelis malis in ratione loci, seu habitationis futuræ illorum in perpetuum. Nam quia nondum ibi immutabiliter inhabitant, sed egredi permittuntur, et ideo domus illa dicitur illis præparata. Quæ omnia ex dicendis in capitibus sequentibus magis elucidabuntur.

CAPUT III.

DE INSTANTIBUS, SEU MORULIS, IN QUIBUS NEGOTIUM MALORUM ANGELORUM CONSUMMATUM EST.

1. *Prima opinio in primo instanti creationis totum fuisse absolutum.* — *Secunda opinio ponens duo solum instantia.* — Ex dictis in capitibus præcedentibus facile colligere possumus, seu moram, vel durationem, aut instantia, in quibus totum negotium Angelorum malorum a sua creatione usque ad damnationem conclusum est. De illis enim sicut de bonis Angelis varietas est opinionum, quamvis minor. Ad tres vero opiniones reducitur. Prima nullam distinctionem instantium, quoad statum innocentiae, vel peccati, neque quoad statum viæ, et termini in his Angelis admittit, sed in primo instanti creationis omnia hæc in illis confirmata esse affirmat. Auctores hujus opinionis supra relati sunt, refutando duo falsa principia, in quibus fundatur. Unum est; Angelos peccasse in primo instanti suæ creationis. Aliud est Angelos in eodem instanti, in quo peccarunt, ultimum supplicium accepisse. Unde refutatis illis principiis nihil amplius contra hanc sententiam dicere necesse est. Idemque fere est de secunda sententia, quæ duo tantum instantia in his Angelis distinguit, scilicet, creationis, quod fuit etiam innocentiae, et peccati, quod fuit etiam punitionis. In quo dicendi modo est aliqua varietas in explicanda innocentia, quam mali Angeli in primo instanti creationis habuerunt, an fuerit mere naturalis, vel fuerit etiam justitiæ supernaturalis, et gratia meriti. Sed hæc differentia nihil ad præsens refert, si alioquin simul ponitur, Angelos in secundo instanti peccasse. Nam si quis in his Angelis concedat aliquando habuisse gratiam in via, et nihilominus distinguat instans justificationis ipsorum ab instanti creationis, necesse est, ut tria instantia ad minimum in illis Angelis admittat. Dico autem ad minimum, quia potius debet distinguere quatuor, ut jam dicam, imo posset distinguere plura, juxta alias opiniones supra, circa bonos Angelos refutatas: nam quoad illas eadem est ratio de malis. Idemque est de his, quæ ad primum instans creationis spectant. Nos vero jam supponimus, Angelos, qui postea peccaverunt, in primo instanti creationis justos fuisse, ac meruisse. Quo supposito fundamento, illi tantum possunt totum negotium Angelorum ad duo sola instantia coartare, qui dicunt, eos in eodem instanti fuisse

damnatos, in quo peccarunt; quam sententiam jam reprobavimus, et ideo contra hanc etiam secundam sententiam nihil amplius dicere necesse est.

2. *Tertia et vera opinio ponens tres morulas, seu instantia.* — Tertia ergo, et vera sententia est, initium, viam, ac terminum malorum Angelorum tribus morulis, seu instantibus completa fuisse. Nam illa ad minimum requisita fuere, et plura non erant necessaria. Utraque pars facile suadetur ex dictis. Quia innocentia, et culpa non potuerunt esse simul; ergo necessario distinguendum est primum instans, quod fuit innocentiae, a secundo, quod fuit culpæ. Rursus status merendi, seu cum potestate bene operandi, ac merendi, et status damnationis, et obstinationis non possunt esse simul; ergo ex hac parte necessario debuit distingui tertium instans a secundo. Et inde a fortiori concluditur distinctio inter primum et tertium: tum quia magis distat tertium a primo, quam a secundo, tum etiam quia et primum fuit status meriti, ac justitiæ, et tertium fuit status culpæ, et impotentiae merendi.

3. *Probatum quod plures non requirantur.* — Quod autem plura instantia non sint necessaria ex parte primi, et ultimi instantis, explicabitur facile: solum in secundo est aliqua difficultas, quæ jam etiam tractata est. Itaque prima morula ejusdem rationis fuit in malis et bonis Angelis, quia tunc omnes fuerunt boni: et eo ipso, quod aliqui mali effecti sunt, finitum fuit in eis primum instans, et secundum inceptum: igitur quæ de illo primo instanti de sanctis Angelis diximus, communia sunt omnibus. Tertia vero morula non dicitur unum instans, quia in illo nulla sit successio, nec etiam quia cito transeat, ac finiatur: nam potius includit durationem æternam, in qua infinita quædam mutatio, et operationum successio in malis invenitur. Quia vero illa fuit tertia mutatio, quæ quoad substantiam suam, ut sic dicam, subito facta est, et essentialiter mutanda non est: ideo tanquam unum instans, et terminus mutationis angelicæ, quoad statum suum reputatur. De secundo vero instanti est questio, an in illo fuerit successio operationum in unoquoque Angelo malo, et si fuit, cur tota illa morula dicatur instans angelicum? sed hoc in bonis Angelis per durationem unius principium, et mensura cæterorum, a nobis, in l. 6, explicatum est, et cum proportionem ad malos Angelos applicandum est. Nam verisimile est, in tota illa mora omnes Angelos malos pertinentes fuisse in gravissimo aliquo peccato su-

perbiæ, vel inobedienciæ, quod fuit quasi radix, et mensura aliorum, et ideo ab illa tota illa mora unum instans denominatur, etiamsi fortasse in eadem mora fuerit multiplicatio peccatorum, cum aliqua successione, ut Scotus, in 2, d. 5, sentit. Quod si forte plura peccata etiam gravissima simul ab Angelo commissa sunt, omnia unum instans reputantur, tum quia non fuit inter ea successio, tum etiam, quia ordine saltem naturæ unum necessario debuit esse primum, et causa aliorum, a quo unitas illius instantis sumitur.

4. *Pro dubiis sequentibus supponitur, et declaratur tres illas coexistisse temporibus continuo cæli.* — Nonnulla vero supersunt circa hæc instantia explicanda, quæ ut breviter expediamus supponere oportet, quamvis hæc instantia, seu singulæ morulæ in se in divisibiles sint, et in ordine suo successionem discretam inter se habeant; nihilominus simul sumpta coexistisse alicui temporibus continuo materiali, seu existenti in motu cæli. Quia non poterant illa tria instantia angelica coexistere unico instanti temporis nostri, quia cum non possent inter se simul coexistere, neque etiam coexistere omnia potuerunt eidem extrinseco instanti in se omnino indivisibili, ac transeunti. Neque etiam potuerunt omnia, et singula illa tria instantia angelica, singulis, et tribus tantum instantibus nostri temporis coexistere. Quia unum instans nostrum non est immediate post aliud, sed inter quælibet duo instantia tempus necessario mediat: inter dicta vero instantia angelica nullum tempus, aut successio vera, vel imaginaria, seu actualis, vel possibilis interposita fuit, quia Angelus malus immediate a bono ad malum actum transivit, et a peccato ad damnationem, in quolibet instanti habuit coexistentiam ad aliquam partem, vel mutationem motus cæli, et ideo necessarium fuit, ut omnia illa instantia simul sumpta alicui temporibus nostro, et continuo coextiterint. Quantum vero fuerit tempus illud, incertum est, neque ab hominibus sciri potest, nisi per revelationem. Creditur tamen brevissimum fuisse, quantum ex modo loquendi Patrum fundato in aliqua Scripturæ insinuatione, et in modo operandi Angelorum colligi potest. Et ideo in hoc frequentius theologi conveniunt.

5. *Primum dubium an inter malos Angelos morulæ fuerint æquales.* — *Resolvitur affirmans et probatur.* — Hoc ergo supposito, interrogari potest, an in omnibus Angelis malis fuerit tota hæc duratio æqualis secundum co-